Strasbūrā 2007. gada 23.oktobrī

# LISABONAS LĪGUMS

Valstu un valdību vadītāji 2007. gada 19. oktobrī starpvaldību sanāksmes nobeigumā panāca vienošanos par jauno Reformu līgumu.

Jaunais līgums palielinās Eiropas Savienības rīcībspēju saistībā ar iestāžu un lēmumu pieņemšanas mehānismu lietderību un efektivitāti, īpaši attiecībā uz jaunajiem globālajiem uzdevumiem un jautājumiem, kas pilsoņiem ir ļoti svarīgi – klimata pārmaiņām, enerģijas drošību, starptautisko terorismu, organizēto pārrobežu noziedzību, imigrāciju un turpmāko paplašināšanos.

Lisabonas līgums uzlabos arī Eiropas Savienības demokrātisko atbildību un likuma varu, no jauna apstiprinot Eiropas Savienības mērķus un vērtības.

Jaunais Reformu līgums groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu, kas tiks pārdēvēts par Līgumu par Eiropas Savienības darbību. Abiem līgumiem ir vienāds tiesiskais spēks.

Pat, ja jaunais līgums vairs nav konstitucionāls līgums, tajā saglabāti visnozīmīgākie Konstitūcijas sasniegumi attiecībā uz demokrātisko leģitimitāti, efektivitāti un pilsoņu tiesību stiprināšanu (ar dažiem nozīmīgiem izņēmumiem attiecībā uz Apvienoto Karalisti un citām dalībvalstīm).

1. Līguma par Eiropas Savienību sākuma pantā skaidri definētas tās vērtības, uz kurām balstīta Eiropas Savienība. Citā pantā noteikti Eiropas Savienības mērķi.

2. Pamattiesību harta ir kļuvusi juridiski saistoša un tās juridiskais spēks ir tāds pats kā līgumiem, kaut arī tās teksts nav iekļauts šajos līgumos. Pateicoties EP pārstāvju neatlaidībai starpvaldību sanāksmē, Hartu Parlamenta 2007.gada 12. decembra plenārsēdē svinīgi pasludinās Parlamenta, Padomes un Komisijas priekšsēdētāji. Pēc tam Harta tiks publicēta *Oficiālajā Vēstnesī*. Pasludināšana atspoguļos Hartas īpašo raksturu un palielinās tās atpazīstamību. Līguma pantā, kurā noteikts, ka Harta ir juridiski saistoša, būs atsauce un iepriekšminēto pasludināšanu. Protokolā noteikti īpaši pasākumi attiecībā uz Poliju un Apvienoto Karalisti, ar ko nosaka izņēmumus, ņemot vērā Eiropas Kopienu tiesas un valstu tiesu jurisdikciju, attiecībā uz Hartā atzīto tiesību aizsardzību.

3. Līguma projektā paredzēts jauns tiesiskais pamats, lai Eiropas Savienība pievienotos Eiropas Cilvēktiesību konvencijai. Padome, saņemot Eiropas Parlamenta piekrišanu un dalībvalstu apstiprinājumu, pieņems lēmumu vienprātīgi.

4. Lai gan noteikumi attiecībā uz pilsonību iekļauti Līgumā par Eiropas Savienības darbību, pateicoties EP pārstāvju neatlaidībai, Eiropas Savienības pilsoņa jēdziens ir atguvis tam pienākušos vietu, Līgumā par Eiropas Savienību tas iekļauts šādā redakcijā: "*Ikviens dalībvalsts pilsonis ir Eiropas Savienības pilsonis. Savienības pilsonība papildina, nevis aizstāj valsts pilsonību*."

5. Tiek stiprināta līdzdalības demokrātija, jo īpaši izmantojot pilsoņu iniciatīvas tiesības, kas ļauj vismaz vienam miljonam pilsoņu no vērā ņemama dalībvalstu skaita pieprasīt Komisijai, lai tā izrāda iniciatīvu kādā noteiktā jomā.

6. Paplašināta koplēmuma nozīme (kā bija paredzēts Konstitūcijā) un tas kļūst par parastu likumdošanas procedūru. Tā rezultātā Eiropas Parlaments kļūst par līdztiesīgu likumdevēju attiecībā uz 95 % Eiropas tiesību aktu. Parlamenta ļīdzdalība palielina Eiropas tiesību aktu demokrātisko leģitimitāti.

7. Jaunā budžeta procedūra nodrošina pilnīgu Parlamenta un Padomes līdztiesību budžeta apstiprināšanā (tiek likvidēta atšķirība starp obligātajiem un neobligātajiem izdevumiem), kā arī daudzgadu finanšu pamata apstiprināšanā, kas kļūst juridiski saistošs.

8. Kvalificētā balsu vairākuma sistēma kļūst par galveno noteikumu Padomē. Kaut gan tā stāsies spēkā tikai ar 2014.gadu, tās definīcija saglabāta tāda, kāda tā bija Konstitūcijā – dubultais vairākums, kurā pārstāvēti 55 % dalībvalstu, kas pārstāv 65 % no iedzīvotāju skaita (lai gan vismaz 4 dalībvalstis nepieciešamas, lai veidotu bloķējošo mazākumu). Attiecībā uz šo sistēmu paredzēts 3 gadu pārejas periods līdz 2017. gadam, kura laikā lēmumu var bloķēt atbilstīgi balsošanas noteikumiem, kas paredzēti Nicas līgumā. Turklāt jaunais mehānisms, kura pamatā ir Joanīnas kompromiss, nodrošina, ka dalībvalstu mazākums pirms tiesību akta pieņemšanas var pieprasīt pārskatīt tā priekšlikumu. Atbilstīgi jaunajam līgumam pievienotajai deklarācijai, Padomes lēmums piešķirs juridisku statusu šim mehānismam. Protokolā, par kuru tika panākta vienošanās starpvaldību sanāksmes pēdējās stundās, noteikts, ka Padome var atcelt vai grozīt šo lēmumu tikai pēc iepriekšējām sarunām Eiropadomē, ievērojot konsensa principu.

9. Turklāt būs vieglāk nekā pašlaik izmantot ciešāku sadarbību. Tam nepieciešama Parlamenta piekrišana.

10. Jauns pastāvīgs Eiropadomes priekšsēdētājs (kuru uz divarpus gadiem ievēl valstu un valdību vadītāji) vadīs un virzīs tās darbu. Priekšsēdētājs (-a) nodrošinās Eiropadomes darba sagatavošanu un kontinuitāti, centīsies sekmēt kohēziju un konsensu Eiropadomē, kā arī pēc katras sanāksmes iesniegs Eiropas Parlamentam ziņojumu.

11. Starpvalstu sanāksmē tika panākta vienošanās par jaunu Parlamenta sastāvu, kuras pamatā bija Parlamenta priekšlikums, kas paredz vienas deputāta vietas pievienošanu. Šī vieta tiks piešķirta Itālijai. Tā rezultātā Parlamentā būs 750 deputāti un tā priekšsēdētājs.

12. Komisijas priekšsēdētāju ar tā deputātu vairākumu ievēlēs Eiropas Parlaments. Kandidātu Parlamentam ieteiks Eiropadome ar kvalificēto balsu vairākumu, ņemot vērā Eiropas Parlamenta vēlēšanu, kā arī atbilstošu apspriežu rezultātus. Parlaments balsos arī par Komisijas sastāva iecelšanu kopumā, tostarp par Augstā pārstāvja ārlietās iecelšanu, kas vienlaicīgi būs arī Komisijas priekšsēdētāja vietnieks.

13. Lai nodrošinātu Komisijas darba efektivitāti, tās locekļu skaits tiks samazināts – pēc 2014. gada tās komisāru skaits atbildīs divām trešdaļām no dalībvalstu skaita. Lai nodrošinātu dalībvalstu līdztiesību, tiek ieviesta rotācijas sistēma, kas nodrošina, ka katra dalībvalsts tiks pārstāvēta divās no trim Komisijas kolēģijām. Sākot ar Reformu līguma spēkā stāšanās dienu līdz 2014. gadam, Komisijas sastāvā būs viens loceklis no katras dalībvalsts (ieskaitot priekšsēdētāja vietnieku/Augsto pārstāvi).

14. Augstā pārstāvja ārlietās amata izveide, kas apvienos divas funkcijas – Ārlietu padomes priekšsēdētāja funkcijas un Komisijas priekšsēdētāja vietnieka funkcijas – nodrošinās Savienības ārējās darbības konsekvenci. Augsto pārstāvi ar Komisijas priekšsēdētāja piekrišanu amatā apstiprina Eiropadome. Viņa apstiprināšanai Komisijas priekšsēdētāja vietnieka amatā nepieciešams Parlamenta balsojums par Komisiju kopumā. Atbilstīgi EP pārstāvju ierosmei, starpvalstu sanāksmē pēdējā brīdī apspriestā deklarācija nodrošina Parlamentam tiesības iesaistīties pirmā Augstā pārstāvja pienākumu pagaidu izpildītāja iecelšanā.

15. Kopējās ārpolitikas un drošības politikas jomā gūtie panākumi ir saglabāti, tostarp arī pieticīgie sasniegumi saistībā ar lēmumu pieņemšanas procedūru efektivitātes palielināšanu un Eiropas Ārējās darbības dienesta izveidi, kas palīdzēs Augstajam pārstāvim nodrošināt Savienības ārējās darbības konsekvenci.

16. Aizsardzības jomā tās dalībvalstis, kuras spēs un vēlēsies, var attīstīt strukturētu sadarbību, kuras rezultātā varētu izveidot kopēju aizsardzības sistēmu. Ir ieviesta solidaritātes klauzula – ja viena dalībvalsts ir bruņota iebrukuma upuris, pārējās dalībvalstis tai palīdz, izmantojot visus to rīcībā esošos līdzekļus.

17. Ir kopieniskota brīvības, drošības un tiesiskuma telpa, paplašināta koplēmuma un kvalificētā balstu vairākuma procedūra pat, ja dažos gadījumos dalībvalstīm ir iespēja izrādīt iniciatīvu. Kopieniskošana tiek papildināta ar vairākām "avārijas bremzēm", kas ļauj dalībvalstīm iesniegt Eiropadomei jautājumus, ja tie attiecas uz šo valstu vitālajām interesēm. Šādos gadījumos tiek sekmēta ciešāka sadarbība. Izņēmumi saistībā ar Apvienoto Karalisti un Īriju ir noteikti īpašos protokolos (*opt-in* un *opt-out* mehānismi).

18. Ir paplašināta Eiropas Kopienu tiesas jurisdikcija, to attiecinot uz visu Savienības darbību, izņemot kopējo ārpolitiku un drošības politiku (taču iekļaujot to pasākumu kontroli, kas ierobežo indivīda tiesības).

19. Tiek ieviesta vienota Savienības tiesībsubjektība, un atcelta pīlāru struktūra, tādējādi Kopienas metode tiek attiecināta uz kopējo politiku brīvības, drošības un tiesiskuma jomā. °Kopējo ārlietu un drošības politiku regulē Līgums par Eiropas Savienību (savukārt pārējās ES ārējās darbības jomas – Līgums par Eiropas Savienības darbību), tā joprojām pakļauta īpašām lēmuma pieņemšanas procedūrām.

20. Tiek ieviesta skaidra un precīza kompetenču sadale, ko papildina elastīguma klauzula, kas līdzīga jau esošajai, taču attiecībā uz šo klauzulu nepieciešama Parlamenta piekrišana.

21. Papildinot tā saucamo dzeltenās kartes procedūru (ja viena trešdaļa valstu parlamentu noraida priekšlikumu tiesību aktam, Komisija to pārskata), ieviests jauns mehānisms, kas ļauj valstu parlamentiem kontrolēt subsidiaritātes principa piemērošanu – ja valstu parlamenti ar vienkāršu balsu vairākumu pieņem atzinumu, ka priekšlikumā netiek ievērots subsidiaritātes princips, un Padome vai Parlaments piekrīt valstu parlamentu nostājai, priekšlikums tiek noraidīts.

22. Tiek ieviests jauns juridiskais pamats sadarbībai enerģētikas (pastiprināts), patentu, tūrisma, sporta, administratīvajā jomā, vides politika tiek papildināta ar atsauci uz klimata pārmaiņām.

23. Jauna horizontālā sociālā klauzula nodrošina, ka Savienība definējot un ieviešot politiku, ņem vērā šādas prasības – augsta nodarbinātības līmeņa sekmēšanu, atbilstīgu sociālo aizsardzību, sociālās atstumtības novēršanu, kā arī augsta līmeņa izglītību, apmācību un veselības aizsardzību.

24. Ar īpašu juridisko pamatu tiek atzītas vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu īpašais raksturs. Turklāt protokolā tiek papildināti Savienības uzdevumi šajā jomā.

25. Normatīvo aktu hierarhija tiek saglabāta, nodalot tiesību aktus, deleģētos tiesību aktus un īstenošanas tiesību aktus. Tomēr termini "likums" un "pamatlikums ir noraidīti, lai saglabātu pašreizējo terminoloģiju (direktīvas, regulas un lēmumi). Parlamentam un Padomei piešķirtas vienādas pilnvaras attiecībā uz kontroles noteikumu definēšanu attiecībā uz deleģētajiem un izpildes tiesību aktiem (komitoloģija).

26. Eiropas Parlamenta loma saistībā ar līgumu pārskatīšanas procedūru ir pastiprināta – tam ir iniciatīvas tiesības un tas ir tā konventa dalībnieks, kura ir jaunās pārskatīšanas procedūras centrā, un tā piekrišana ir nepieciešama, ja Padome nevēlas sasaukt konventu nelielu izmaiņu gadījumā.

27. Vienkāršotas līgumu grozīšanas procedūras, ko ieviesa Konstitūcija attiecībā uz politiku un procedūrām ir saglabātas –

    - Eiropas Savienības darbības līguma daļu attiecībā uz iekšpolitiku var grozīt ar vienprātīgu Eiropadomes lēmumu un dalībvalstu piekrišanu (apspriežoties ar EP);

    - vēl viena vienkāršota procedūra ļauj Padomē vienprātīgu balsojumu aizstāt ar kvalificētu balstu vairākumu vai īpašu likumdošanas procedūru aizstāt ar parastu likumdošanas procedūru (koplēmumu) ar vienprātīgu Padomes lēmumu un EP piekrišanu. Ja kādas dalībvalsts parlaments iebilst, lēmumu nevar pieņemt. Šādā gadījumā var piemērot tikai parastu līguma pārskatīšanu.

Visbeidzot, Līgumā par Eiropas Savienību tiks iekļauta klauzula par izstāšanos, kurā definēti tā kārtība un procedūra, saskaņā ar kuru dalībvalsts var izstāties no Eiropas Savienības. Nepieciešama Eiropas Parlamenta piekrišana.